

Ekološka kriza in perspektive človeštva

Ekološka kriza in meje rasti:

- Ljudje, kot posamezniki smo vraščeni v »družbeno okolje«, ki ga sestavljajo dom, sosedje, prijatelji in vrstniki, šola, zapleten sistem informacij, ceste, hiše, tovarne..to imenujemo SOCITEHNOSFERA, lahko pa s človekovo dejavnostjo ustvarjen svet imenujemo tudi umetni ali kulturni ekosistem.
- Človekova družba se vpleta v naravno okolje(ekosfera ali naravni ekosistem)
- Človek sam je del naravnega okolja in je od njega na različne načine odvisen,to odvisnost poskuša človek premagati,obvladati naravne danosti,prilagoditi naravno okolje svojim potrebam,rezultat tega je KONFLIKT med sociotehnosfero in ekosfero, ki lahko uniči človeka in naravo.
- Tisti,čemer še lahko rečemo narava je zgodovinski produkt,v nekaj stoletjih temeljito človeško preoblikovana narava, zato je bolje kot o naravi govoriti o okolju.
- Problemi okolja so družbeni problemi,problemi življenjskih razmer ljudi.
- Obsežna študija o mejah rasti, ugotovitve:
 - Ljudje se neovirano množimo,več nas je,večja je obremenitev za planet.
 - Prepričanje,da moramo proizvajati vedno več dobrin.
 - Pri gospodarski rasti pospešeno porabljamo naravna bogastva,ki pa so omejena s tem zmanjšujemo možnost preživetja naslednjim generacijam
 - Vse onesnažujemo z odplakami,emisijami,izpuhi,tako pijemo zastrupljeno vodo in dihamo zastrupljen zrak,jemo škodljivo hrano,spodobnost narave,da absorbira odpadke je omejena in se nam maščuje z ozonskimi luknjami,segrevanjem ozračja,..
 - Ob veliki proizvodnji se povečuje nevarnost nesreč,ki so posledica okvar v proizvodjalnih napravah in uporabe proizvodjalnih sistemov,ki človekove zmote spremenijo v zastrašujoče uničevalne sile.
- Opisano stanje opredelimo kot EKOLOŠKO KRIZO, to je kot porušeno ravnotežje med človekom(družbo) in naravo,krivec za to je človek s svojo kulturo in tehniko,s katerima brezobzirno dominira nad naravo.
- Ekološka kriza je cela vrsta nerešenih problemov,od lokalnih odlagališč odpadkov, pa do škodljivih sprememb celotnega podnebja; je rezultat izrazitega nesoglasja med cikličnimi,ohranjajočimi in v sebi zaključenimi procesi,ki se odvijajo v ekosferi.
- Obstajajo naravne meje rasti,ki jih postavljajo predvsem **omejen prostor**(imamo samo eno Zemljo),**omejene količine naravnih virov**(surovin,energije)ter **omejeno sposobnost narave za sprejem odpadkov** oz. omejene samočistilne zmogljivosti okolja
- Zavest o destruktivnem človeškem preoblikovanju naravnega okolja se bolj pojavi v drugi polovici 20.stoletja.

Vzroki ekološke krize

Pomen antropološkega dejavnika in antropocentrizem:

- Vzroke sedanje ekološke krize povezujemo z nastopom industrijske dobe pred 200letmi
- Nekateri pa iščejo vzroke že v samem bistvu človeka, poudarjajo antropološki dejavnik človek naj bi bil v nasprotju z živaljo sposoben izumljati in izdelovati orodja in te izkušnje prenašat na potomce, tako se izkušnje kopičijo in omogočajo nove iznajdbe. Človek je torej sposoben gospodovati naravi in jo prilagajati svojim potrebam, s tem začne ogrožat svoj in njen obstoj.
- Do bistvene spremembe v človekovem odnosu do narave je prišlo tam in tedaj, ko je človek postal poljedelec in živinorejec
- S temi dejavnostmi je človek bolj dejavno posegel v naravne sisteme in jih pristransko prilagodil svojim potrebam. S tem je povzročil več škode kot koristi (npr. zaradi prekomernega izsekavanja gozda, namakanja..), ampak so bile te »poškodbe« dolgo lokalno omejene.
- Tam, kjer človek postane samostojen ekološki dejavnik, se korenito spremeni njegovo dožemanje lastnega položaja v naravi.
- **Antropocentrizem**=vse obstaja le zaradi človeka, vse na tem svetu naj služi le zadovoljevanju njegovih potreb; pomembno je omeniti, da je bila človekova oblast nad naravo zelo dolgo omejena.

Vpliv modernizacije(industrializacije)

- Z nastopom industrijske dobe se začnejo eksponencialna rast izkoriščanja neobnovljivih virov, nenehna razširjena reprodukcija in pospešena rast prebivalstva.
- Vzrok sedanje ekološke krize je torej industrijski način proizvodnje, ki se je uveljavil najprej v kapitalistični nato v socialistično različici.
- Cilj je postal proizvesti čim več materialnih dobrin, postati neodvisen od naravnih pogojev, obvladati naravo in vplivati na dogajanje v njej.
- Z industrijsko dobo se je uveljavilo novo gledanje na naravo: odmaknjeno, brez domišljije, motivov, mehanično in matematično.
- Narava ima svoje zakone, ki jih je z opazovanjem in z človeškim razumom mogoče spoznati in so predmeti predvidevanja. Spoznavnost, merljivost, predvidljivost narave imajo svoje praktične cilje: s tem ko jo spoznamo jo lahko tudi praktično obvladamo in izkoriščamo za človeške potrebe.
- S pospeševanjem industrijskega razvoja je postalo bolj očitno, da sociotehnosfera in ekosfera delujeta po različnih načelih in prva ogroža drugo.
- V ekosferi je vse povezano z vsem, značilno je krožno gibanje, ni prostora za odpadke
- Sociotehnosfera pa deluje po načelu linearnosti, vsi procesi se iztečejo v odpadke.
- Človek nenehno ločuje snovi iz zaprtih naravnih krogotokov in jih vključuje v linearne procese (urbanizacija: v mesta vnašamo veliko organskih snovi, ki jih ne vračamo v naravo, ampak odlagamo kot odpadke v potoke, reke, morja..)
- Za ekosfero je značilna konservativnost, izredno počasna evolucija, za sociotehnosfero pa so značilni hitro spreminjanje, rast, inovativnost, ..
- Nekateri pravijo, da je glavni dejavnik ekološke krize nesorazmerje med naraščajočim številom prebivalcev ter omejenim naravnimi viri, posledica pa je velika obremenitev okolja in socialni problemi (revščina, lakota..)
- Drugi pa se s tem ne strinjajo in pravijo, da je glavni dejavnik ekološke krize okolja v tehnologiji, načinu, kako proizvajamo dobrine, to je torej odločilnega pomena.
- **Beck** ugotavlja, da je proizvodnja bogastva neposredno povezana z družbeno proizvodnjo tveganj uničenja naravnih temeljev življenja. Pravi, da to niso samo

nezaželene stranske posledice, ampak so vtkana v same temelje njenega delovanja. Izhajajo iz obvladovanja narave, iz prevelike industrijske proizvodnje.

- Tveganja imajo učinek **egalizacije**, to pomeni, da se tudi bogati in izobraženi ne morejo izogniti posledicam, saj prej ali slej prizadenejo tudi tiste, ki jih proizvajajo ali imajo od njih korist, prizadenejo tudi tiste, ki jih ne povzročajo in ki ne uživajo obilja industrijske civilizacije.
- Vedno več ogroženosti, ki jih prizadeti ne vidijo in čutijo, mogoče tudi ne vplivajo na njihova življenja (genetske spremembe, radioaktivna sevanja..) in se bodo učinki pokazali šele na potomstvu.

Globalna eko. kriza, ter razlike med razvitimi in nerazvitimi

Nekateri globalni ekološki problemi

- Blaginje industrijske civilizacije je deležen majhen delež svetovnega prebivalstva, pa vendar je ekološka kriza globalni problem
- Ogroženost rastlin, živali in ljudi in več mogoče lokalno omejiti, imajo globalizacijsko tendenco
- Probleme ekološke krize ne more rešiti nobena država posamično, mogoče jih je rešiti samo s skupnim prizadevanjem vseh držav.
- Globalno segrevanje ozračja naj bi imelo resne posledice na vse živi svet in tudi na način življenja ljudi.
- Podnebne spremembe naj bi najbolj prizadeje nekatera območja sveta, ki so že zdaj med najrevnejšimi, najhujše posledice naj bi čutila revna ruralna območja, najblažje pa bogata urbana.
- Tako naj bi globalno spreminjane podnebja še povečalo razlike med bogatimi in revnimi.
- Tudi umiranje gozdov poteka globalno; včasih so umirali zaradi izsekavanja za obdelovalne površine, dandanes pa umirajo tudi zaradi onesnaženosti, kar je posledica industrializacije.

Prizadevanje za oblikovanje »okolju prijaznega« gospodarstva

- v razmerah večje blaginje, kjer ljudem ni potrebno toliko skrbeti za materialne dobrine in revščino, kjer so ljudje bolj izobraženi in imajo dostop do informacij, se prej razvije zavest o tveganju in ogroženosti, ki ju povzroča proizvodnja bogastva.
- Gospodarsko razvite družbe zahtevajo spojitve ekologije in ekonomije, temu pravimo oblikovanje okolju prijaznega gospodarstva.
- Tu uvajajo t.i. čisto tehnologijo, reciklažo odpadkov, usmerjajo se k uporabi obnovljivih virov energije, sprejemajo predpise o varstvu okolja.
- kljub ekološki ozaveščenosti pa sta še precej močna prepričanje in praksa, da je mogoče zadovoljiti številne potrebe in hkrati ne uničevati okolja.
- Poglavitni dejavniki ekološke krize so dandanes tudi nerazvite države zaradi velikega števila prebivalcev in neodgovornega odnosa do okolja.
- z globalizacijo gospodarstva so razviti tvegane in umazane industrije preselili v dežele z nizkimi mezdami, ti so z vidika razvitih tudi primerno odlagališče vsakršnih strupenih in škodljivih odpadkov.
- **Beck** pravi, da obstaja sistematična »privlačna sila« med skrajno revščino in skrajnimi tveganji.
- Čeprav se tveganju nihče ne more izogniti, pa so najbolj ogroženi tisti, ki se naseljujejo zraven tovarniških dimnikov, rafinerij in kemičnih tovarn v industrijskih središčih »tretjega« sveta.

- Tovarne so simbol uspeha, obljublajo odpravo revščine in zaostalosti, ter gospodarsko neodvisnost od razvitih držav. Uporaba pesticidov in herbicidov pa povečuje kmetijske odnose in daje možnost odpravo lakote.
- To pa so okoliščine, ki multinacionalkam dajejo možnost neoviranega pridobivanja dobička, ki v gospodarsko razvitem svetu zaradi osveščenosti o tveganjih ni mogoče.

Možnosti odpravljanja ekološke krize

- Za možnost odpravljanja ekološke krize se ponuja več možnih odgovorov in rešitev
- Nekateri so **pesimisti**: pravijo, da ljudje niso sposobni spremeniti svoje dosedanje ekološke naravnosti, do ekološke in civilizacijske krize bo prišlo
- Drugi **nočejo priznat resnost položaja**: menijo, da so številne študije o ogroženosti okolja močno pretiravane in ni nobene potrebe po ponovni določitvi mesta človeka v naravi.
- Tretji so **ekotehnoški optimisti**: menijo, da je sedanja ekološka kriza le začasna ter, da jo človek lahko obvlada z uvajanjem ekološko ustrežnejših tehnologij in eksponencialna ekonomska rast se lahko nadaljuje, vendar pa obstajajo fizične meje te rasti, a so zelo oddaljene. Tehnologija je sicer povzročila ekološko krizo, vendar jo lahko človek s pomočjo tehnologije tudi obvlada.
- Četrti so prepričani, da je misel, da tehnologija lahko reši ekološke probleme le **iluzija**. Prispevajo sicer k prizadevanju za uvajanje ekološko ustrežnejših tehnologij, vendar menijo, da ekološko popolnoma ustrezne in okolje neobremenjajoče tehnologije ne more biti, v ekosferi bo tehnologija vedno tujek. Živimo na omejenem okolju (tako prostorsko kot tudi z surovinami), zato nobena trajna rast ni mogoča. Trajna rešitev pred rastočo izrabo virov in onesnaževanjem naj bi bil model **stacionarne ravnovesne ekonomije**, prehod od rasti k ravnovesju. Odslej bomo živeli z zavestjo o mejah rasti.
- Zadnji čas se uveljavlja koncept **okoljskega prostora**, ki pa je še vsebinsko in metodološko nedodelan.
- Okoljski prostor posamezne države sestavlja glede na število prebivalcev določen delež planetarnih količin naravnih virov, ki jih smejo porabiti in prav tako tudi določena količina emisij različnih odpadkov, ki si jih smemo privoščiti. Tako bi bila raven porabe naravnih virov in emisij odpadkov trajno določena in nebi smela presegati stopnje.
- Takšno ravnanje naj bi vodilo k sožitju, sobivanju z naravo oziroma k sonaravnemu razvoju. To bo pa mogoče le, če bosta varstvo okolja in enakost prebivalcev sveta postala vodilni civilizacijski cilj.
- Ne glede na to kaj bomo storili pa bo prišlo do postopne antropološke degradacije okolja.

Ekološka etika

- Ko govorimo o okolju si predstavljamo sebe v središču, kot lastnike in gospodarje narave
- Neustrezno varstvo okolja lahko resno ogrozi človekove koristi (bolj se bomo ljudje odločali za rešitve, ki so do okolja prijazne, večje bodo naše koristi).
- Ekološka kriza je dokaz, da smo ljudje izjemni, a nismo nikakršno središče.
- S svojim delovanjem izzovemo posledice, ki jih nismo niti želeli niti predvidevali.
- Zaradi uničujočih posledic lastnega delovanja je nujno, da na novo premislimo o svojem mestu v naravi.
- Ljudje moremo odkriti, da nismo samo, da niso pomemben le naše želje.
- Bistvo ekološke etike je v tem, da nimamo pravice in dostojanstva samo ljudje, ampak tudi druga živa bitja in naravni objekti, ter da moralno delovanje v odnosih med ljudmi razširimo na naravo. Nujno pa je da se ne dojamemo več kot središče, ampak kot eden sestavnih delov, odreči se moramo antropocentrizmu.

- Avtonomna ekološka etika: je to, da živali, rastline in neživo naravo spoštujemo zaradi njih samih.
- Heteronomna ekološka etika: je pa to ali spoštujemo živali, rastline in neživo naravo zaradi svoje koristi
- Bolj ko se bodo uveljavljale prepovedi, zapovedi in dolžnosti v človekovem odnosu do narave, bolj bo se tudi spreminjalo moralno vrednotenje, nedopustno ravnanje in tudi moralna sodba.

Okolje v Sloveniji

- Ohranjen delež narave je velik.
- Spadamo med zmerno onesnažene evropske države, vendar imamo močno onesnažene dolinsko-kotlinske sisteme
- Velika je poraba naravnih virov
- 1/3 rek sodi v tretji ali četrti (najslabši) kakovostni razred
- Čistilne naprave prečistijo le 1/3 gospodinjstevskih odpadkov in slabo polovico odpadkov industrije.
- Imamo veliko neustreznih in divjih odlagališč odpadkov, kar ogroža naše vodovje.
- Na območjih z intenzivnim kmetijstvom se v vode spirajo nitrati in pesticidi.
- Veliko je prometa, predvsem tranzitnega, kar obremenjuje naše okolje
- Podpisujemo sklepe o zmanjševanju emisij toplogrednih plinov, a se ti iz leta v leto povečujejo.
- V reševanje okoljskih problemov bi morali vlagati bistveno več finančnih sredstev.